

مقدمه

اولین سرشماری صنعتی کشور، در مرداد ماه ۱۳۴۲ به وسیله اداره کل آمار عمومی وقت انجام گرفت. از سال ۱۳۴۳ تا سال ۱۳۵۱، وزارت اقتصاد وقت به تهیه آمار از کارگاه‌های صنعتی کشور مبادرت نمود و از سال ۱۳۵۲ به بعد، این وظیفه به وزارت صنایع و معادن وقت محول شد.

مرکز آمار ایران در سال ۱۳۵۱، برای اولین بار از کارگاه‌های بزرگ صنعتی (۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر) سرشماری به‌عمل آورد و از آن سال تا سال ۱۳۶۶، این سرشماری را همه ساله به جز سال‌های ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ به انجام رسانید.

بر اثر تغییرات حاصل در بافت صنعتی کشور و ضرورت بررسی آماری کل کارگاه‌های صنعتی، مرکز آمار ایران در سال ۱۳۶۷، طرح جامع آمارگیری صنعتی را تهیه و به مرحله اجرا درآورد. اجرای این طرح با انجام تغییراتی، تا سال ۱۳۷۰ نیز ادامه یافت.

با توجه به این امر که قسمت اعظم تولید بخش صنعت، مربوط به کارگاه‌های بزرگ صنعتی (۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر) است، مرکز آمار ایران مجدداً اجرای طرح آمارگیری از کارگاه‌های بزرگ صنعتی را در سال ۱۳۷۱ آغاز کرد که در سال‌های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ نیز ادامه یافت. همچنین در سال ۱۳۷۳، این مرکز طرح سرشماری عمومی صنعت و معدن را به مرحله اجرا درآورد.

با استفاده از چارچوب به‌دست آمده از مرحله اول سرشماری عمومی صنعت و معدن، مرحله دوم سرشماری مذکور با هدف تهیه اطلاعات تفصیلی مربوط به بخش‌های صنعت و معدن، در سال ۱۳۷۴ به اجرا درآمد. در این مرحله، آمار سال ۱۳۷۳ کارگاه‌های صنعتی کمتر از ۶ نفر کارکن با روش نمونه‌گیری و کارگاه‌های صنعتی دارای ۶ نفر کارکن و بیش‌تر با روش سرشماری مورد آمارگیری قرار گرفت.

در سال ۱۳۷۶ با استفاده از چارچوب فوق و کارگاه‌های شناسایی شده بعد از سال ۱۳۷۳، همزمان برای گردآوری آمار سال‌های ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ کارگاه‌های صنعتی کشور، اقدام شد. در این مرحله، آمار کارگاه‌های دارای ۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر به روش سرشماری و اطلاعات آماری کارگاه‌های دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن، فقط برای سال ۱۳۷۵ به روش نمونه‌گیری جمع‌آوری شد. از سال ۱۳۷۷، سرشماری از کارگاه‌های صنعتی دارای ۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر هر سال انجام می‌شود و اطلاعات تفصیلی سال قبل کارگاه‌های مذکور، بر حسب فعالیت‌های مختلف صنعتی جمع‌آوری و منتشر می‌گردد. در سال ۱۳۸۱، طرح سرشماری عمومی کارگاهی با هدف جمع‌آوری اطلاعات چارچوبی فعالیت‌های اقتصادی کشور اعم از کارگاه‌ها و خانوارها، انجام شد.

در سال ۱۳۸۲، با استفاده از چارچوب به دست آمده از سرشماری عمومی کارگاهی ۱۳۸۱ و انتخاب حدود ۵۰ هزار

کارگاه صنعتی: مکان مشخص و ثابتی است که در آن، مجموعه‌ای از سرمایه و نیروی کار به منظور تولید یک یا چند محصول صنعتی به کار گرفته شده است.

وضع مالکیت کارگاه:

عمومی: منظور کارگاه‌هایی است که تمام یا بیش از ۵۰ درصد سرمایه آنها متعلق به وزارتخانه‌ها، سازمانهای دولتی، بانک‌ها، نهادهای انقلاب اسلامی، شهرداری‌ها و سایر مؤسسات بخش عمومی باشد.

خصوصی (تعاونی): منظور کارگاه‌هایی است که به صورت شرکت تعاونی به ثبت رسیده و تمام یا بیش از ۵۰ درصد سهام آنها متعلق به اعضاء تعاونی باشد.

خصوصی (غیرتعاونی): منظور کارگاه‌هایی است که تمام یا بیش از ۵۰ درصد سرمایه آنها متعلق به افراد باشد.

کارکنان (شاغلان): افرادی هستند که در داخل یا خارج کارگاه به صورت تمام وقت یا پاره وقت برای کارگاه کار می‌کنند. این گروه شامل مزد و حقوق بگیران و کارکنان بدون مزد و حقوق (مالکان، شرکای فعال و کارکنان فامیلی بدون مزد) است.

مزد و حقوق بگیران: عبارتند از کارکنانی که در مقابل کار خود مزد و حقوق دریافت می‌دارند.

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران: عبارت است از مزد و حقوق و سایر پرداختی‌ها (پول، کالا و ...) به مزد و حقوق بگیران.

مزد و حقوق: منظور، مجموع پرداختی‌های کارگاه به صورت پول و یا کالا به مزد و حقوق بگیران است.

سایر پرداختیها (پول و کالا و ...): این پرداختی‌ها شامل پاداش، اضافه کار، هزینه خوراک و پوشاک، هزینه ایاب و ذهاب، حق اولاد، حق عائله‌مندی، حق مأموریت، بدی آب و هوا، سهم کارفرما از بیمه‌های اجتماعی، خوار و بار، بلیط اتوبوس و ... است.

جواز تأسیس (موافقت اصولی): مجوز اولیه برای ایجاد واحد صنعتی است.

پروانه بهره‌برداری: مجوزی است که واحد تولیدی پس از موفقیت در تولید آزمایشی محصول، موفق به دریافت آن می‌شود و سپس فعالیت خود را آغاز می‌کند.

اموال سرمایه‌ای: عبارت است از زمین، ساختمان، وسایل نقلیه و همچنین وسایل و تجهیزات متعلق به کارگاه که عمر مفید آنها معمولاً از یک سال بیشتر است.

سرمایه‌گذاری (تغییرات اموال سرمایه‌ای): عبارت است از تغییرات ایجاد شده در ارزش اموال سرمایه‌ای (ارزش خرید یا

نمونه، کارگاه‌های صنعتی دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن، به صورت نمونه‌گیری و کارگاه‌های دارای ۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر نیز با استفاده از همان چارچوب، با روش سرشماری مورد آمارگیری قرار گرفت.

در سال‌های بعد نیز با استفاده از چارچوب به دست آمده از سرشماری عمومی کارگاهی ۱۳۸۱، کارگاه‌های دارای ۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر با روش سرشماری مورد آمارگیری قرار گرفت که نتایج آخرین سال در این فصل منظور شده است.

اطلاعات آماری ارائه شده در این فصل شامل مشخصات اجازه نامه‌های صنعتی صادر شده توسط سازمان صنعت، معدن و تجارت استان تهران، منتخبی از مشخصات و عملکرد اقتصادی کارگاه‌های صنعتی مربوط به نتایج حاصل از طرح « آمارگیری از کارگاه‌های صنعتی دارای ۱۰ نفر کارکن و بیش‌تر » مرکز آمار ایران (که تا سال ۱۳۸۹ شامل استان البرز نیز می‌باشد) و مشخصات عمومی شرکت‌های تعاونی صنعتی تحت پوشش اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان می‌باشد. شایان ذکر است آمار ارائه شده در جداول ۱-۷ لغایت ۴-۷ مربوط به کارگاه‌هایی است که تحت نظارت سازمان صنعت، معدن و تجارت قرار دارند.

ذکر این نکته ضرورت دارد که برای طبقه‌بندی فعالیت‌های بخش صنعت، از ویرایش سوم طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ISIC) با اعمال تغییراتی استفاده شده است.

اختلاف موجود در اطلاعات سال ۱۳۹۴ نسبت به آنچه قبلاً منتشر شده است، به دلیل ترمیم و بهنگام سازی چارچوب طرح بوده است. لذا به دلیل به هنگام سازی فهرست کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر، بر اساس منابع اداری، آمار کارگاه های صنعتی در سال ۱۳۹۴ نسبت به آمارهای منتشر شده قبلی متفاوت است و اطلاعات موجود قابلیت مقایسه با آمارهای ماقبل ۱۳۹۳ را ندارد.

تعاریف مفاهیم

جواز تأسیس (موافقت اصولی): مجوز اولیه برای ایجاد واحد صنعتی است.

پروانه بهره‌برداری: مجوزی است که واحد تولیدی پس از موفقیت در تولید آزمایشی محصول، موفق به دریافت آن می‌شود و سپس فعالیت خود را آغاز می‌کند.

شرکت‌های تعاونی فرش دستباف: تعاونی‌هایی هستند که در زمینه تأمین و توزیع مواد اولیه و تولید انواع فرشهای دستباف و تولیدات وابسته فعالیت دارند.

گزیده اطلاعات

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۷۰۰۹ کارگاه صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر در استان تهران فعالیت داشته اند که کارگاههای ۴۹-۱۰ کارکن، ۹۹-۵۰ کارکن و ۱۰۰ نفر و بیشتر کارکن به ترتیب ۸۰/۸ درصد و ۱۰/۴ درصد و ۸/۸ درصد از تعداد کل کارگاهها را در بر گرفته اند. همچنین تعداد کل شاغلین ۴۳۲۱۱۶ نفر بوده است که کارگاههای ۴۹-۱۰ کارکن، ۹۹-۵۰ کارکن و ۱۰۰ نفر و بیشتر کارکن، به ترتیب ۲۷/۰۴ درصد، ۱۱/۳ درصد و ۶۱/۶ درصد از کل شاغلین را مشغول به کار کرده اند.

در این سال حدود ۲۵۱۷۲ میلیارد ریال سرمایه گذاری در کارگاههای صنعتی بوده که به لحاظ نوع اموال سرمایه ای، ماشین آلات با رقم ۱۴۲۴۰ میلیارد ریال (۵۶/۶ درصد) بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است.

در سال ۱۳۹۵، ارزش افزوده فعالیت صنعتی کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر حدود ۳۶۶۲۲۰ میلیارد ریال بوده که نسبت به سال قبل حدود ۳۵/۷ درصد افزایش داشته است. از این میزان ارزش افزوده ۳۸ درصد مربوط به تولید وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر می باشد و پس از آن صنایع مواد غذایی و آشامیدنی با سهمی معادل ۸/۸ درصد و تولید کک و فرآورده های حاصل از پالایش نفت با سهمی معادل ۸/۷ درصد در رده های بعدی قرار دارند.

تحصیل و هزینه تعمیرات اساسی منهای ارزش فروش یا انتقال اموال سرمایه‌ای) طی دوره آماری.

مواد اولیه: موادی است که به منظور تغییر شکل فیزیکی یا شیمیایی به کارگاه وارد و مصرف شده باشد. مواد اولیه ممکن است خام یا نیم ساخته باشد که برای مراحل بعدی تکمیل و تغییر شکل یا مونتاژ محصول، در کارگاه به مصرف رسیده است. **ارزش داده‌ها:** عبارت است از ارزش مواد خام و اولیه، لوازم بسته‌بندی ابزار و وسایل کار کم دوام مصرف شده، ارزش سوخت مصرف شده، آب و برق خریداری شده و پرداختی بابت خدمات صنعتی.

ارزش ستانده‌ها: عبارت است از مجموع ارزش کالاهای تولید شده، دریافتی بابت خدمات صنعتی، تغییرات ارزش موجودی کالاهای در جریان ساخت، ارزش ساخت یا ایجاد و تعمیر اساسی اموال سرمایه‌ای توسط کارگاه، تفاضل ارزش فروش از ارزش خرید کالاهایی که بدون تغییر شکل به فروش رسیده‌اند، ارزش برق و آب تولید و فروخته شده منهای ارزش ضایعات محصولات تولید شده.

ارزش افزوده: عبارت است از ارزش ستانده‌ها منهای ارزش داده‌ها.

ارزش تولید: عبارت است از ارزش کالای تولید شده به قیمت تولید کننده. قیمت تولید کننده شامل قیمت کالای تولیدی کارگاه به اضافه مالیات غیرمستقیم و عوارض محصول، منهای کمک‌های دولت (یارانه) است.

شرکت تعاونی: رجوع کنید به فصل ۴ - کشاورزی، جنگلداری و شیلات.

شرکت‌های تعاونی صنعتی: تعاونی‌هایی هستند که با بهره‌گیری از سرمایه و نیروی کار و تخصص اعضا بر اساس موضوع فعالیت مندرج در اساس‌نامه اجرایی در رشته‌های مختلف صنعت فعالیت می‌کنند.